

RAPORT Z EWALUACJI PROJEKTU

**TEATR –
LUBIĘ TO!
SEZON 6**

Białystok 2025

Spis treści

Wprowadzenie	5
Organizacja i realizacja badania ewaluacyjnego	6
Wyniki ankiety CAWI	7
Analiza wywiadów TDI z uczestniczkami zajęć	17
Analiza TDI z prowadzącymi zajęcia	24
Wnioski z badania ilościowego CAWI	28
Wnioski z indywidualnych wywiadów pogłębionych (TDI)	30
Nauczyciele	30
Prowadzący	31
Rekomendacje	33
Narzędzia badawcze	34
Ankieta CAWI	34
TDI z prowadzącymi	42
TDI z nauczycielami	43

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie jest efektem ewaluacji projektu *Teatr – Lubię to! Sezon 6* realizowanego przez Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku w 2025 roku. Projekt ten jest cyklicznym działaniem z zakresu edukacji teatralnej organizowanym od 2019 roku i skierowanym do nauczycieli z województwa podlaskiego. Kolejne edycje projektu zachowują ciągłość celów i ogólne ramy działania. Jednocześnie każdego roku treść i forma proponowanych działań różnią się, dostosowując do możliwości organizatorów, okoliczności zewnętrznych oraz potrzeb docelowej grupy – nauczycielek i nauczycieli z regionu.

Opisane w dokumencie badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone przez zespół badawczy Fundacji SocLab w składzie: dr Maciej Białous, Justyna Józwowicz, Michał J. Dąbrowski. Członkowie zespołu serdecznie dziękują za pomoc w realizacji zadania pracownikom Teatru Dramatycznego im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku, przede wszystkim pani Anecie Peszko, która była osobą koordynującą działania badawcze ze strony instytucji. Specjalne podziękowania kierujemy również do wszystkich osób uczestniczących w projekcie – zarówno jako uczestnicy, jak i prowadzący warsztaty – które wyraziły swoje opinie na temat zajęć podczas badań ewaluacyjnych.

Organizacja i realizacja badania ewaluacyjnego

Badanie ewaluacyjne dotyczące projektu *Teatr – Lubię to! Sezon 6* przeprowadzono z użyciem dwóch technik badawczych, z których z zadowalającym skutkiem korzystano podczas poprzednich edycji (realizowanych przez zespół badawczy Fundacji SocLab). Ciągłość wykorzystania technik badawczych pozwala na łatwiejsze porównywanie wyników i wniosków z poprzednich lat działania projektu.

Pierwszą ze wspomnianych technik badawczych były kwestionariusze online do samodzielnego wypełnienia (CAWI). Były one dystrybuowane wśród wszystkich uczestniczek i uczestników warsztatów. Drugą z technik badawczych były natomiast pogłębione wywiady telefoniczne (TDI) realizowane zarówno z osobami uczestniczącymi, jak i prowadzącymi zajęcia. Rozmowy te pozwoliły pogłębić część wniosków płynących z badania kwestionariuszowego oraz uzyskać szersze, bardziej ogólne spojrzenie na temat warsztatów, edukacji teatralnej i potrzeb nauczycieli wykorzystujących działania teatralne w swojej pracy.

Struktura dokumentu odzwierciedla podział na poszczególne elementy badania. W pierwszej kolejności zostaną zaprezentowane wyniki badania ilościowego (CAWI), a następnie badania jakościowego (TDI). Raport zamykają wnioski i rekomendacje z badania oraz prezentacja narzędzi badawczych wykorzystanych podczas ewaluacji.

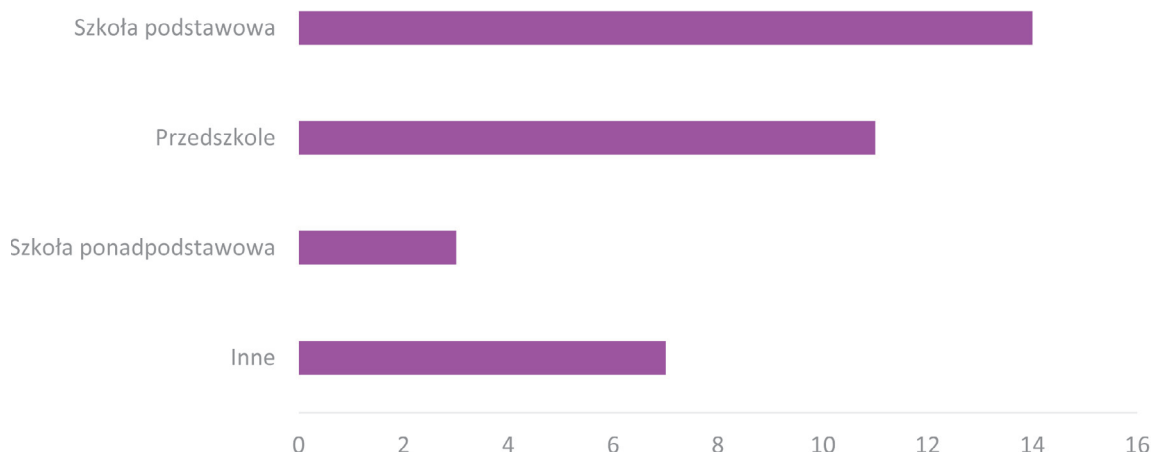
Wyniki ankiety CAWI

Kwestionariusz internetowy (CAWI) miał na celu rozpoznanie opinii osób uczestniczących w warsztatach na tematy związane z ich organizacją, funkcjonalnością czy znajomością oferty Teatru Dramatycznego. Link do badania kolportowano drogą mailową wśród osób uczestniczących w każdym z warsztatów. Kwestionariusze zostały wypełnione 35 razy ($N = 35$), co jest wynikiem porównywalnym z liczbą odpowiedzi uzyskiwanych w poprzednich latach ewaluacji projektu *Teatr – Lubię to!*. Należy jednocześnie zauważyć, że część pytań w kwestionariuszu nie była dla uczestników obowiązkowa, stąd też liczba odpowiedzi (tak zwana liczba N) może różnić się w przypadku konkretnych pytań. Liczba N jest w dalszej części dokumentu zaznaczana każdorazowo, kiedy omawiane są odpowiedzi na poszczególne pytania.

Osoby wypełniające kwestionariusz w pierwszej kolejności proszono o uzupełnienie podstawowych informacji demograficznych, tak zwanych danych metryczkowych, dotyczących m.in. płci i wieku. Niemal wszystkie osoby biorące udział w badaniu online zadeklarowały się jako kobiety – wśród osób badanych znaleźli się 34 kobiety oraz 1 mężczyzna. Wiek badanych plasuje się w przedziale od 26 do 61 lat. Mediana (wartość środkowa) wieku respondentów wyniosła 42 lata. Struktura płci (znacząca przewaga kobiet) i wieku badanych jest więc bardzo podobna do grup badanych w poprzednich latach.

Największa grupa badanych (14 osób, 40%) jako podstawowe miejsce zatrudnienia wskazało szkoły podstawowe, niewiele mniej (11 osób, 31%) wskazało przedszkola. Ponadto uczestnicy badania deklarowali pracę na poziomie szkół ponadpodstawowych, zespołów szkół, jak również w roli wychowawców podwórkowych, pracowali też w muzeum i fundacji (deklaracje w kategorii Inne). Rozkład odpowiedzi na to pytanie przedstawiono na wykresie poniżej.

Wykres 1. Podstawowe miejsca zatrudnienia osób badanych

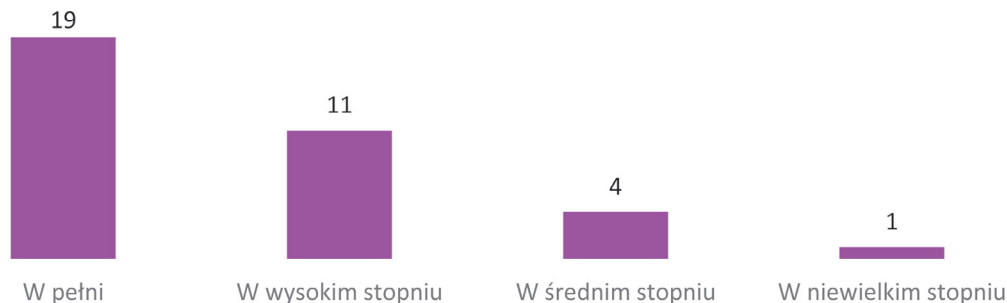
Źródło: badanie własne, N = 35.

Zdecydowana większość badanych (28 osób, 80%) pracuje na co dzień w Białymstoku. Jako podstawowe miejsca pracy czterokrotnie wskazano miejscowości w okolicy stolicy województwa podlaskiego (do 20 kilometrów), w dwóch przypadkach wieś w odległości od 21 do 50 kilometrów od Białegostoku, w jednym natomiast miasto w odległości ponad 50 kilometrów od stolicy województwa.

Odpowiedzi na powyższe pytania pokazują więc, że grupa osób badanych jest w dużej mierze jednorodna. W jej skład wchodzi prawie same kobiety, przede wszystkim pracujące w Białymstoku nauczycielki szkół podstawowych oraz przedszkoli.

W dalszej części tekstu analizowane będą odpowiedzi na pytanie dotyczące warsztatów zorganizowanych w ramach projektu *Teatr – Lubię to!* w 2025 roku. Kolejny wykres pozwala stwierdzić, że ogólna ocena warsztatów była bardzo pozytywna. Tylko jedna osoba stwierdziła, że warsztaty spełniły jej oczekiwania w niewielkim stopniu, podczas gdy zdecydowanie częstszymi były wskazania, że warsztaty spełniły oczekiwania w pełni (19) lub w wysokim stopniu (11).

Wykres 2. W jakim stopniu warsztaty ogólnie spełniły Pani/Pana oczekiwania?

Źródło: badanie własne, N = 35.

Respondentów poproszono też o wskazanie opinii na temat poszczególnych aspektów pracy osób prowadzących warsztaty. Do każdego z aspektów można było ustosunkować się w standaryzowanej, pięciostopniowej skali (od „bardzo dobre” do „bardzo złe”). Wyniki zostały przedstawione w tabeli poniżej.

Pięć na sześć obszarów poddanych badaniu zostało ocenionych przez wszystkie osoby badane bardzo dobrze lub dobrze, z czego oceny bardzo dobre stanowiły przynajmniej 80% wszystkich głosów. Nieco odmienne oceny padały jedynie w kontekście przydatności przekazywanych informacji dla pracy zawodowej, gdzie pojawiły się również odpowiedzi: „średnia” (3) oraz „zła” (1), niemniej wciąż zdecydowanie przeważały odpowiedzi „bardzo dobra” (26 głosów, 74% odpowiedzi).

Tabela 1. Ocena poszczególnych aspektów warsztatów

Aspekty pracy	Ocena				
	bardzo dobra	dobra	średnia	zła	bardzo zła
Przygotowanie merytoryczne	29	6	0	0	0
Komunikatywność, jasność przekazu	31	4	0	0	0
Przydatność przekazywanych informacji dla mojej pracy zawodowej	26	5	3	1	0
Umiejętność zainteresowania tematem warsztatów	29	6	0	0	0
Nastawienie do uczestników	32	3	0	0	0
Używane metody pracy	29	6	0	0	0

Źródło: badanie własne, N = 35.

W następnej kolejności respondenci byli proszeni o wskazanie proporcji pomiędzy trzema elementami realizowanych warsztatów:

- częścią teoretyczną (elementami wykładu),
- dyskusją, wymianą poglądów, pytaniami i odpowiedziami,
- częścią praktyczną (ćwiczeniami, zadaniami do wykonania itp.).

Również w tym przypadku odpowiedzi charakteryzują się dużą zgodnością, co pokazuje tabela poniżej. Mając możliwość oceny tych aspektów na skali za mało – w sam raz – za dużo, niemal wszyscy badani (34 osoby, 97%) wskazywali, że proporcje są odpowiednie.

Tabela 2. Ocena proporcji poszczególnych części warsztatów

	Za mało	W sam raz	Za dużo
Część teoretyczna	1	34	0
Dyskusja, wymiana poglądów, pytania i odpowiedzi	0	34	1
Część praktyczna	1	34	0

Źródło: badanie własne, N = 35.

Zdecydowana większość respondentów zgodziła się również, że czas trwania warsztatów był odpowiedni (32 wskazania, 91%). Dwie osoby stwierdziły, że warsztat trwał za krótko, a jedna, że zbyt długo. Aż 34 osoby wskazały, że poziom warsztatów był odpowiednio wysoki, podczas gdy jedna z badanych wskazała, że był zbyt niski.

Poza merytorycznymi aspektami zajęć ankietowani pytani byli również o kwestie związane z organizacją warsztatów. Poproszono ich o ogólną ocenę organizacyjnej strony zajęć na pięciostopniowej skali od „bardzo dobrze” do „bardzo źle” w następujących aspektach:

- dostępności informacji na temat warsztatów,
- sposobu rekrutacji na warsztaty,

- godzin organizacji warsztatów,
- długości przerw między kolejnymi częściami warsztatów,
- jasności opisu warsztatów na stronie internetowej Teatru.

Po raz kolejny niemal wszystkie odpowiedzi w tej części kwestionariusza były pozytywne. Odpowiedzi pozytywne („dobrze”, „bardzo dobrze”) w każdym z aspektów wyniosły ponad 90%. Jedyne odpowiedzi negatywne („źle”) dotyczyły dostępności informacji na temat warsztatu oraz godzin organizacji warsztatów. Zagregowane odpowiedzi na to pytanie zostały przedstawione w tabeli poniżej, przy czym nie umieszczono w niej kolumny „bardzo źle” ze względu na fakt, że ani razu nie padła taka odpowiedź.

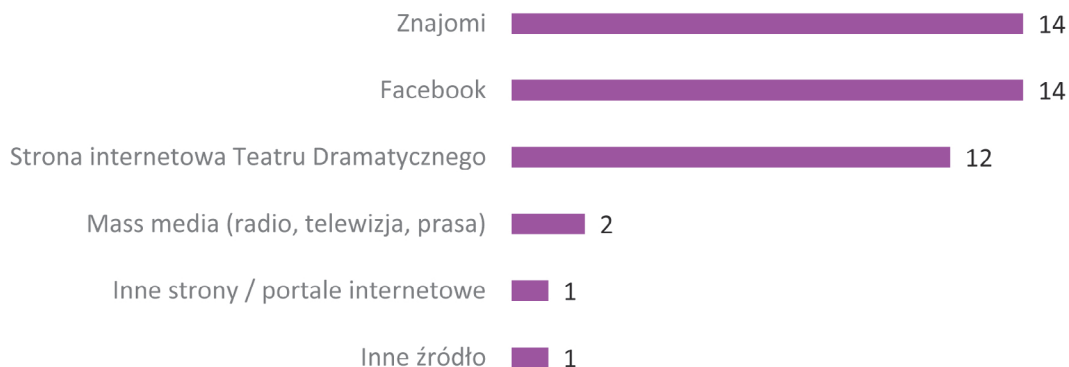
Tabela 3. Ocena aspektów organizacyjnych warsztatów

Badany aspekt	Ocena			
	bardzo dobrze	dobrze	średnio	źle
Dostępność informacji na temat warsztatów	23	11	0	1
Sposób rekrutacji na warsztaty	26	6	3	0
Godziny organizacji warsztatów	28	4	2	1
Długości przerw między kolejnymi częściami warsztatów	26	8	1	0
Jasność opisu warsztatów na stronie internetowej Teatru	24	9	2	0

Źródło: badanie własne, N = 35.

Wspomniana wyżej kwestia informacji na temat warsztatów została również poruszona w osobnym pytaniu, brzmiącym: „Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o warsztatach organizowanych przez Teatr Dramatyczny?”. Rozkład odpowiedzi na to pytanie został przedstawiony na kolejnym wykresie. Trzy kanały informacji okazały się zdecydowanie najważniejsze. Były to: informacje przekazywane przez znajomych, profil instytucji na portalu Facebook oraz strona internetowa Teatru Dramatycznego. Ponadto pojedyncze osoby wskazywały na rolę mediów masowych, innych stron internetowych oraz innych źródeł – w tym przypadku były to informacje przekazane przez dyrekcję szkoły.

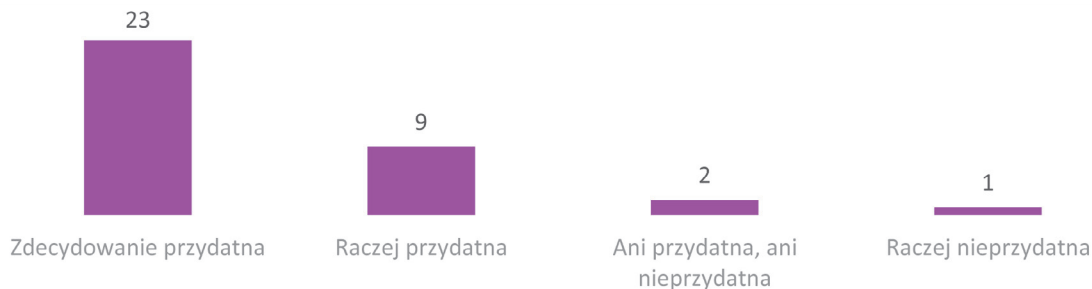
Wykres 3. Źródła wiedzy o warsztatach

Źródło: badanie własne, N = 35 (badani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź).

Kolejne z pytań dotyczyło opinii na temat przydatności warsztatów w pracy zawodowej badanych nauczycieli. Odpowiedzi, których rozkład przedstawiono na wykresie poniżej, były w zdecydowanej większości pozytywne (tylko jedna odpowiedź „raczej nieprzydatna” i dwie odpowiedzi neutralne „ani przydatna, ani nieprzydatna”).

Wykres 4. Ocena przydatności warsztatów w pracy zawodowej

Źródło: badanie własne, N = 35.

Opinie takie pokrywają się w większości z ogólniejszym przekonaniem respondentów na temat przydatności organizacji przedstawień szkolnych w pracy zawodowej, co było przedmiotem innego pytania (16 wskazań „zdecydowanie przydatne”, 12 wskazań „raczej przydatne”, 2 wskazania „raczej nieprzydatne”).

Niemal wszystkie osoby, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie, stwierdziły również, że poziom ich wiedzy i umiejętności związanych z organizacją przedstawień szkolnych wzrósł (wśród 14 osób w sposób znaczny, wśród 15 osób trochę), tylko jedna z badanych osób była przeciwnego zdania.

Wykres 5. Ocena poziomu wiedzy i umiejętności po warsztatach

Źródło: badanie własne, N = 30.

Podobnie większość badanych (z wyjątkiem dwóch osób) widzi przydatność edukacji teatralnej (organizacji przedstawień szkolnych) w codziennej pracy zawodowej. Jest ona zdecydowanie przydatna dla 16 respondentów oraz raczej przydatna dla kolejnych 12. Pokazuje to potencjalne znaczenie wiedzy i kompetencji, o których wspomniano w poprzednim pytaniu, na codzienną praktykę pracy uczestników warsztatów w swoich miejscach pracy – szkołach i przedszkolach. Rozkład odpowiedzi został zaprezentowany na wykresie poniżej.

Wykres 6. Ocena przydatności organizacji przedstawień szkolnych w Pani/Pana codziennej pracy zawodowej

Źródło: badanie własne, N = 30.

Za jeden z pośrednich wskaźników oceny warsztatów uznać można również gotowość do polecenia udziału w nich innym osobom. Wśród respondentów większość (30 wskazań) uznała, że jest zdecydowanie skłonna do polecania warsztatów. Dwie osoby wskazały natomiast odpowiedź „ani tak, ani nie”, a jedna osoba okazała się „raczej niesklonna” do polecenia zajęć.

Przydatność warsztatów była przedmiotem kolejnego, złożonego polecenia, w którym respondenci zostali poproszeni o wskazanie, w jakim stopniu – według nich – udział nauczycieli w warsztatach takich, jakie zostały zaproponowane w projekcie *Teatr – Lubię to!*, może wpływać na rozmaite aspekty ich pracy. Badane osoby ustosunkowywały się do poszczególnych stwierdzeń dotyczących wpływu w pięciostopniowej, zestandaryzowanej skali od „zdecydowanie tak” do „zdecydowanie nie”. Rozkład odpowiedzi na to pytanie został przedstawiony w tabeli poniżej.

Tabela 4. Ocena przydatności warsztatów w poszczególnych aspektach pracy

Aspekt	Ocena przydatności				
	zdecydowanie tak	raczej tak	ani tak, ani nie	raczej nie	zdecydowanie nie
Integracja środowiska nauczycieli	23	4	4	0	0
Zwiększenie wiedzy nauczycieli na temat dostępności wydarzeń kulturalnych	19	7	1	0	1
Uzyskanie praktycznych kompetencji w zakresie edukacji kulturalnej	20	6	2	1	0
Zwiększenie zdolności autoprezentacyjnych	24	5	2	0	0
Doskonalenie umiejętności pedagogicznych nauczycieli	19	7	4	0	0
Podniesienie samooceny nauczycieli	24	6	1	0	0
Poprawa relacji nauczyciel–uczeń	20	6	1	1	0
Poprawa funkcjonowania placówek oświatowych	16	9	3	1	1
Zmniejszenie ryzyka wypalenia zawodowego	17	8	4	0	0
Zwiększenie możliwości awansu zawodowego	17	10	1	0	0
Zmniejszenie dysproporcji poziomu edukacji między wsią a miastem	12	8	7	1	0
Poprawa relacji nauczyciel–rodzic	13	8	6	1	0
Podniesienie wiary nauczycieli we własne siły	23	4	2	0	0

Źródło: badanie własne, N = 35.

Jak widać, respondenci w większości widzą potencjalny pozytywny wpływ warsztatów na pracę zawodową we wszystkich badanych aspektach. W niemal każdym z nich oceny „zdecydowanie tak” i „raczej tak” stanowią ponad 80% odpowiedzi. Najwięcej głosów neutralnych („ani tak, ani nie”) oraz negatywnych odnotowano w przypadku odpowiedzi „poprawa relacji nauczyciel–rodzic” oraz w kwestiach wiążących się z ogólniejszą kondycją edukacji, tj. „poprawa funkcjonowania placówek oświatowych” oraz „zmniejszenie dysproporcji poziomu edukacji między wsią a miastem”.

Widać jednocześnie, iż najbardziej jednoznaczne są rozkłady odpowiedzi w odniesieniu do integracji środowiska nauczycieli, zwiększenia wiedzy nauczycieli na temat dostępności wydarzeń kulturalnych oraz uzyskania praktycznych kompetencji (m.in. w zakresie edukacji kulturalnej, umiejętności pedagogicznych, samooceny, autoprezentacji).

Respondenci zostali również poproszeni w pytaniu otwartym o wskazanie, o jakie elementy chcieliby uzupełnić warsztaty, w których uczestniczyli, aby mogły się stać lepsze, bardziej wartościowe i przydatne. Wśród kilku zebranych odpowiedzi można odnaleźć następujące wątki:

- więcej treści praktycznych, które można byłoby przenieść w łatwy sposób do działań w szkole,
- zajęcia prowadzone w teatrze i w przestrzeniach zaplecza teatralnego.

Ważne było również pytanie o to, jakie tematy warsztatów zainteresowałyby badane osoby w przyszłości. Poniżej przedstawiono proponowane przez respondentów obszary tematyczne:

- dykcja, emisja głosu,
- ćwiczenia aktorskie, ruch sceniczny,
- scenografia, warsztaty plastyczne,
- tworzenie scenariuszy,
- wykorzystanie teatru w terapii,
- charakteryzacja,

- warsztaty na temat konkretnych form teatru, np. lalkowego, improwizowanego, radiowego, ulicznego, clowningu (klaunady) itd.,
- radzenie sobie ze stresem i treścią podczas występów,
- umiejętności autoprezentacji, budowanie pewności siebie,
- warsztaty kreatywne,
- kompleksowe tworzenie spektakli w warunkach szkolnych,
- warsztaty międzypokoleniowe.

Jak widać z powyższej listy, potencjalne tematy interesujące badaną grupę nauczycieli są bardzo zróżnicowane i dotyczą praktycznie każdego aspektu ich potencjalnej pracy z zakresu edukacji teatralnej.

Część badanych skorzystała również z możliwości dodania własnych uwag na temat warsztatów. W większości były to podziękowania za warsztaty, potwierdzenia, że zajęcia były przydatne i ciekawe. Jedna z badanych osób zgłosiła natomiast, że jej zdaniem wiedza przekazywana na zajęciach była zbyt ogólna, za mało praktyczna.

Analiza wywiadów TDI z uczestnikami zajęć

W ramach badania przeprowadzono 12 pogłębionych wywiadów telefonicznych (TDI) wśród czterech osób prowadzących oraz ośmiu osób biorących udział w zajęciach. Osoby do badania dobrano w taki sposób, aby mogły wypowiedzieć się osoby prowadzące oraz uczestnicy każdego z warsztatów realizowanych w tej edycji projektu. W pierwszej kolejności zostanie zaprezentowana perspektywa nauczycielek i nauczycieli – uczestników zajęć. W sytuacjach, w których tekst będzie odnosić się do konkretnych odpowiedzi badanych, będą one sygnowane kodem wywiadu, oznaczającym kategorię rozmówcy oraz numer rozmowy (np. wywiad U2 to drugi wywiad z osobą uczestniczącą w zajęciach, P3 to trzeci wywiad z osobą prowadzącą).

Analiza wywiadów z nauczycielami wskazuje, że zdecydowana większość badanych miała wcześniejsze doświadczenia związane z warsztatami organizowanymi przez Teatr Dramatyczny w Białymstoku, tylko dwie osoby brały udział w projekcie *Teatr – Lubię to!* po raz pierwszy. Pokazuje to widoczną już w poprzednich latach gotowość nauczycieli do kontynuowania udziału w kolejnych edycjach projektu i stosunkową stabilność grupy odbiorców.

Doświadczenia z poprzednich lat stanowiły więc silny motywator do ponownego zapisu na aktualną edycję zajęć. Uczestnicy wprost stwierdzali, że pozytywne wrażenia skłoniły ich do udziału w kolejnej ich odsłonie. Dobrze oddaje to cytata uczestniczki, która była na warsztatach po raz drugi: „Jedne i drugie były cudowne. Bardzo dobrze je oceniam. Naprawdę. Zachęcam wszystkich do wzięcia udziału” (U8). Inna z uczestniczek przyznała, że brała udział w większości edycji: „Chyba tylko w pierwszej nie brałam udziału. Natomiast w pozostałych tak” (U4).

Ocena poprzednich edycji była więc wśród badanych jednomyślnie pozytywna. Rozmówcy konsekwentnie używali wobec nich określeń takich jak „super”, „genialne”, „cudowne”, „bardzo dobre”. Uzasadniali to przede wszystkim wysoką wartością merytoryczną i praktyczną warsztatów. Zauważono, że warsztaty dostarczały wiedzy i umiejętności, których brakuje w standardowej edukacji nauczycieli: „Dla mnie jako nauczyciela, no, to one są bardzo dobrze pod względem merytorycznym przygotowane, bo dotyczą materii, której ja nie studiowałam. [...] Także merytorycznie bardzo wysoko” (U2).

Innym ważnym aspektem była możliwość poznania różnorodnych technik i praktyk teatralnych oraz możliwość przyglądania się z bliska pracy aktorów lub innych osób pracujących w teatrze. Jeden z uczestników wspominał, że w trakcie zajęć było „bardzo dużo gry aktorskiej, mowy o technikach, interpretacji tekstu. Bardzo dużo [prowadzący] angażował się i pokazywał gestem” (U4). Doceniano również, że warsztaty były prowadzone przez szerokie grono specjalistów teatralnych, w tym scenografów, oświetleniowców, aktorów i reżyserów. Pozytywną rolę odegrała także możliwość nawiązania kontaktów nie tylko z aktorami i pracownikami Teatru, ale również z innymi zainteresowanymi nauczycielami, dzięki czemu wokół zajęć wytwarza się pewnego rodzaju społeczność: „To było świetne spotkanie z wielu względów, bo i merytorycznie się wielu rzeczy dowiedziałam, no, plus to, że poznałam mnóstwo rewelacyjnych osób, tak pracowników teatru, jak i koleżanek, kolegów, którzy są też teatrem zainteresowani” (U2).

Ogólna ocena tegorocznej edycji warsztatów, podobnie jak w przypadku lat ubiegłych, również była bardzo pozytywna – nawet jeżeli pojawiały się głosy umiarkowanie krytyczne. Dla przykładu, nawet jeśli jeden z uczestników miał poczucie, że poprzednia edycja projektu, w której brał udział, była lepsza, to jednak warsztat, w którym wziął udział w tym roku, również stał na „bardzo wysokim poziomie” (U4).

Forma warsztatowa spotkała się z pełną aprobatą, badani nie widzą potrzeby jej zmiany. Jest doceniana przede wszystkim za jej praktyczność i aktywność. Uczestnicy podkreślali, że jest to forma „aktywna”, „kontakto-wa”, gdzie można wspólnie „coś robić, tworzyć”.

Proponowane w tym roku tematy warsztatów oceniono jako interesujące i dobrze dobrane. Należy jednak zauważyć, że dwie osoby (U6, U8) skrytykowały kategoryzację tematyczną na grupy wiekowe (np. przedszkole/szkoła podstawowa), zauważając, że wiedza i kompetencje, które można pozyskać podczas zajęć, są stosunkowo uniwersalne, a więc taka kategoryzacja może wykluczyć niektórych zainteresowanych. Inna uczestniczka zauważyła, że choć proponowany podział był zasadny, to nie udało się go w pełni wyegzekwować ze względu na zapisywanie się na zajęcia osób spoza docelowej grupy. Zastrzeżenia związane z tematyką pojawiły się właściwie jedynie wobec warsztatu ze scenografii, gdzie oczekiwano więcej informacji o technikach tworzenia scenografii „z niczego” w warunkach szkolnych, a nie z gotowych elementów.

Osoby prowadzące warsztaty zostały ocenione przez większość badanych jako sympatyczne, komunikatywne, kompetentne i pomocne. Oczekiwania uczestników koncentrowały się na zdobyciu praktycznych metod, pomysłów i technik do wykorzystania w pracy i zostały one w większości wypadków zaspokojone. Jedna z osób odniosła wrażenie, że luźne rozmowy prowadzących zabierały cenny czas, który mógłby zostać poświęcony na praktykę.

Warto również dodać, że większość badanych osób ma doświadczenie w prowadzeniu działań okołoteatralnych w pracy. Nauczyciele angażują się w organizację przedstawień okolicznościowych (np. jasełka, Dzień Babci/Dziadka), jednocześnie często tworząc do nich scenariusze i scenografię, kompletując rekwizyty itp. Jak przyznają badani, inspiracje do tego rodzaju aktywności czerpią z warsztatów Teatru Dramatycznego, z prywatnych kontaktów z aktorami/pracownikami Teatru (w tym z relacji, które zostały zbudowane dzięki warsztatom), jak również z wcześniejszej własnej praktyki, ze studiów, od znajomych lub z literatury.

Najważniejszą i najczęściej wskazywaną w rozmowach zaletą edukacji teatralnej jest otwieranie i przełamywanie nieśmiałości uczniów. Tego typu zajęcia pomagają dzieciom przełamać strach i bariery, zwiększyć pewność siebie oraz nabyć innego rodzaju kompetencje miękkie. Zwracano uwagę na aspekt psychologiczny czy terapeutyczny zajęć. Działania teatralne pomagają – zdaniem rozmówców – w spojrzeniu na rówieśników z innej perspektywy, w integracji i budowaniu empatii. Jest to także sposób na odkrywanie talentów i mocnych stron uczniów, które bywają niekiedy ukryte, zarówno przed nauczycielami, jak i samymi uczniami.

Największe trudności i bariery związane z edukacją teatralną wynikają, zdaniem badanych, z zahamowań psychologicznych uczniów (4 osoby) oraz ograniczeń systemowych i czasowych (2 osoby). Po pierwsze, uczniowie są coraz bardziej zamknięci, coraz bardziej skryci, wstydzą się, obawiają się oceniania się nawzajem i mają trudność z utrzymaniem kontaktu z widzem. Poważnym problemem jest też brak wyobraźni u dzieci i ich potrzeba „rekwizytu”, odniesienia się do konkretnego, ponieważ łatwiej im odnosić się do czegoś, co jest namacalne. Nauczyciele zauważają też bariery związane z pracą uczniów nad tekstem i rolą, na przykład trudność z zapamiętywaniem tekstu i brak chęci do nauki na pamięć dłuższych fragmentów, a także problem z intonacją i interpretacją tekstu. Co gorsza, rodzice często zwracają się do nauczycieli z pretensjami, mówiąc

dzieciom, że nauka tekstu na pamięć jest bezcelowa. Wreszcie, kluczowe są również wspomniane ograniczenia czasowe i organizacyjne. Uczniowie szybko opuszczają szkołę po lekcjach, mają zajęcia pozalekcyjne, korepetycje, co znacząco utrudnia planowanie długofalowych projektów takich jak praca nad spektaklem.

Większość badanych uważa, że nauczyciele zdecydowanie potrzebują szczególnego przygotowania do prowadzenia działań z zakresu edukacji teatralnej. Argumentowano, że jest to „pewna kompetencja i pewien, powiedzmy, nawet taki zawód, profesja” (U2). Nauczyciel musi być przygotowany, aby wiedzieć, gdzie nie popełniać błędów, trudno jest to wypracować samodzielnie. Należy więc „pokazać temu nauczycielowi, jak ma pracować, bo on nauczy się, inaczej się nie nauczy” (U8). Z drugiej strony pojawił się również głos, że nie potrzeba bardzo szczegółowego programu edukacji, jeśli nauczyciel ma w sobie ciekawość i otwartość. Niemniej większość badanych widzi pozytywne skutki podnoszenia kwalifikacji, które w zasadzie – zdaniem badanych – nie są nauczane na studiach pedagogicznych, wymagają od nauczyciela przełamania bariery komfortu psychicznego oraz otwarcia się na drugiego człowieka. Łatwość nabycia tych umiejętności jest natomiast związana nie tylko z chęciami, ale również z wrodzonymi predyspozycjami (np. bycie ekstrawertykiem, posiadanie „zmysłu aktorskiego”).

Większość badanych (5 osób) nie zetknęła się z podobną ofertą szkoleń, wobec czego warsztaty Teatru Dramatycznego są postrzegane jako unikalne (jedyne, najlepsze), zwłaszcza ze względu na ich długi czas trwania i praktyczną formę. Jedna z uczestniczek stwierdziła nawet: „Nie sądzę, żeby w innym mieście w Polsce była taka możliwość” (U8). Jedyne jedna osoba badana słyszała o jednorazowych warsztatach teatralnych prowadzonych przez Podlaski Instytut Kultury (PIK), które odbywały się jednak w niedogodnym dla niej terminie. Inny z uczestników wiedział o Konferencji Ruchu Teatrów Amatorskich (PIK) oraz reklamach innych szkoleń prowadzonych przez aktorów Teatru Dramatycznego, ale nie brał w nich udziału. Sugeruje to, że badani przywiązani są do warsztatów *Teatr – Lubię to!* i nie mają potrzeby aktywnego wyszukiwania alternatywnych źródeł pogłębiania wiedzy z zakresu edukacji teatralnej.

Wszyscy uczestnicy wykorzystali wiedzę i umiejętności zdobyte na warsztatach w swojej pracy zawodowej bądź też planują to zrobić w najbliższej przyszłości. Natychmiastowe i bieżące wykorzystanie dotyczyło przede wszystkim gier i zabaw na wprowadzenie i integrację uczniów, ale również w innych, konkretnych celach,

na przykład poprzez wykorzystanie inspiracji folią do stworzenia „muru” i jego rozerwania podczas ape-
lu na 11 listopada. Jedna z badanych wykorzystała inspirację z zajęć jako pomoc dydaktyczną podczas lekcji
biologii. Wiedzę z poprzednich edycji wykorzystywano również do nauki technik dykcyjnych i reżyserowania
uczniów-aktorów na scenie.

Plany osób badanych do wykorzystania umiejętności i wiedzy warsztatowej na przyszłość obejmują m.in.:

- wykorzystanie rekwizytów i pomysłu z folią do przygotowania sztuki dla trzylatków o łące,
- przekazanie rodzicom z przedszkolnej grupy teatralnej technik zapamiętywania poznanych na warsztatach,
- wykorzystanie ogólnych technik w pracy nad jasełkami,
- ośmielenie się do podjęcia pracy teatralnej z dziećmi.

Jednocześnie przynajmniej połowa osób badanych czuje potrzebę dalszego pogłębiania wiedzy, traktując to ja-
ko sposób na podtrzymywanie kompetencji i rozwijanie się, opanowywanie nowych umiejętności. Zwracano
uwagę na chęć rozwoju w kierunkach takich jak:

- techniki scenograficzne i plastyczne,
- intonacja, artykulacja, wypowiadanie kwestii,
- praktyczne pomysły do wykorzystania w szkole,
- umiejętności aktorskie dla nauczycieli (np. emisja głosu).

Wszyscy pytani, którzy wskazywali na te wątki, uważają, że Teatr Dramatyczny jest w stanie zapewnić
im tę wiedzę, ponieważ jego pracownicy mają niezbędne doświadczenie i kompetencje do przekazywania wie-
dzy. Jedna z uczestniczek wyraziła ponadto nadzieję na stworzenie rocznego kursu opiekuna koła teatralnego.

Zapytani o tematykę konkretnych warsztatów, które mogłyby się pojawić w kolejnej edycji projektu, rozmówcy
mieli następujące propozycje:

- praktyczne ćwiczenia otwierające uczniów, które pomogą im przełamać strach i niechęć do współpracy
w grupie,

- praca z tekstem źródłowym i przekładanie go na spektakle, np. adaptacja twórczości ludowej, dawnych obrzędów,
- umiejętności aktorskie dla nauczycieli (np. emisja głosu),
- projektowanie i tworzenie scenografii,
- kontynuacja dotychczasowych tematów (np. nauka tekstu, odgrywanie ról), ponieważ nie zostały one wyczerpane.

Trzy osoby (U3, U5, U8) zgłosiły, że zapisałyby się na wszystkie tematy, jakie tylko zostaną przygotowane i zaoferowane. Większość badanych podtrzymuje, że najefektywniejszą formą zajęć jest forma warsztatowa, praktyczna. Powinno się unikać teorii i definicji na rzecz konkretnych pomysłów. Zwrócono też uwagę, że należy unikać zbyt długiego powtarzania podobnych ćwiczeń, aby nie dopuścić do znużenia wśród uczestników zajęć.

Elementem badania było również pytanie dotyczące wpływu warsztatów na zainteresowanie ofertą Teatru Dramatycznego. Większość badanych (5 osób) potwierdziła, że udział w warsztatach wpłynął na wzrost ich zainteresowania ofertą spektakli Teatru Dramatycznego. Wzrost ten wynikał z osobistego kontaktu z aktorami, którzy zachęcali do obejrzenia spektakli, które sami lubią grać, bez nachalnej reklamy z ich strony. Niektórzy z rozmówców przyznali, że poszli na spektakl, aby zobaczyć na scenie osoby prowadzące. Ponadto jedna z osób dowiedziała się przy okazji warsztatów, że spektakle odbywają się pomimo remontu Teatru, co nie było dla niej wcześniej jasne, a jednocześnie natychmiast skłoniło ją do zakupu biletów. Dwie osoby badane stwierdziły, że ich zainteresowanie było już wcześniejsze i stałe. Jednakże jedna z nich przyznała, że jej częstotliwość uczestnictwa w spektaklach spadła z powodu przebudowy Teatru i braku odpowiedniego klimatu w tymczasowych lokalizacjach, co jest dla niej problematyczne.

Badani widzą jednocześnie potrzebę zróżnicowania oferty Teatru Dramatycznego, koncentrując się w rozmowach na dwóch głównych obszarach: spektaklach i warsztatach. Jeśli chodzi o spektakle, w rozmowach proponowano na przykład:

- Adaptacje lektur szkolnych, szczególnie tych popularnych i lubianych przez młodzież, takich jak *Chłopczy z Placu Broni* czy *Mały Książę*.

- Spektakle o tematyce społecznej poruszającej problemy ważne dla młodzieży (np. tolerancja, empatia, emocje).
- Dla najmłodszych (przedszkole) potrzebne są pozytywne bajki, które są lekkie, krótkie (górną granicą wydaje się czas ok. 1 godziny) i interaktywne (śpiewanie, klaskanie), aby angażować dzieci, które często nie rozumieją wszystkiego, co dzieje się na scenie, szczególnie w bardziej ambitnych sztukach.
- Forma powinna być interaktywna, z możliwością dialogu z widzem, ponieważ dzieci chętniej uczestniczą w wydarzeniach, w których mogą pokazać swoją sprawczość.

Natomiast jeśli chodzi o inne działania czy warsztaty, proponowano:

- Warsztaty dla każdej grupy wiekowej, szczególnie dla przedszkolaków, które zazwyczaj otrzymują tylko spektakle.
- Warsztaty plastyczne lub scenograficzne dla dzieci, aby pokazać im potrzebę tworzenia spektaklu od podstaw.
- Wycieczki do kulis i zaplecza Teatru, aby młodzież zobaczyła pracę pracowników technicznych.
- Uczniowie powinni być włączani w warsztatowe przygotowanie spektakli.

Analiza TDI z prowadzącymi zajęcia

Jedną z kwestii otwierających wywiady z osobami prowadzącymi były ich wcześniejsze doświadczenia w pracy z nauczycielami. Większość (3 z 4) prowadzących miała wcześniejsze doświadczenie w prowadzeniu warsztatów dla nauczycieli lub instruktorów, zarówno z kilku wcześniejszych edycji projektu *Teatr – Lubię to!*, jak i zajęć realizowanych przy innych okazjach (np. dotyczących emisji i higieny głosu). Jedna z prowadzących nie miała wcześniej doświadczenia w pracy z grupą nauczycielską.

Prowadzący zgodnie stwierdzili, że wcześniejsze doświadczenia były w tegorocznej pracy bardzo przydatne. Przede wszystkim pomogły w przełamaniu ewentualnych obaw przed spotkaniem z nauczycielami i dawały świadomość, że nauczyciele potrzebują przede wszystkim praktycznych, a nie teoretycznych informacji. Doświadczenie z poprzednich lat pomagało w umacnianiu się w obranym kierunku działania. Jedna z prowadzących wskazała, że chociaż formuła warsztatów dla nauczycieli jest inna niż typowe warsztaty emisyjne, to jednak znajomość materii i zasad przekazywania wiedzy poprzez praktykę była również w tym wypadku pomocna.

Prowadzący czerpali inspirację do prowadzenia zajęć z wielu źródeł – nie tylko z wcześniejszych doświadczeń pracy z nauczycielami, ale również z własnej praktyki, doświadczeń życiowych, literatury, wiedzy pozyskanej ze studiów czy ram ogólnych proponowanego tematu. Pomocna była również sytuacja współprowadzenia zajęć, dzięki czemu można było podzielić się doświadczeniami i kompetencjami, unikając dublowania się i proponując taki podział pracy, który byłby najbardziej efektywny.

Jeśli chodzi o planowane i realizowane metody pracy z nauczycielami, badani zwracali uwagę przede wszystkim na efektywność metody doświadczeniowej. Jest ona najważniejsza, ponieważ kluczowe jest, aby nauczyciele odczuli w praktyce („na własnym ciele”), jak wygląda praca teatralna. Mówiono więc również o zasadności odwróconej kolejności (teoria po praktyce). Skuteczne okazało się wprowadzanie ćwiczeń, a dopiero następnie wy tłumaczenie ich znaczenia i dyskusje na ten temat. Wreszcie jako pomocne uznano danie nauczycielom stosunkowo dużo swobody podczas zajęć, przestrzeni do wygłupienia się czy opowiedzenia

o sobie. Udział w warsztatach teatralnych jest postrzegany przez prowadzących również jako rodzaj „psychoterapii” i „wycieczki w głąb siebie” (P1).

Ocena współpracy z nauczycielami była bardzo pozytywna („fenomenalna”, „zadziwiająco dobra”). Prowadzący byli pozytywnie zaskoczeni poziomem zaangażowania grup. Uczestnicy określani byli jako szybcy, chętni, pomysłowi, wchodzący w ćwiczenia bez zawahania, nie zdradzający wstydu czy zakłopotania (co zdarza się np. w pracy z dziećmi i młodzieżą). Istotną rolę w tym procesie pełnił również fakt, że nauczyciele przychodzili na zajęcia z wyrobionymi oczekiwaniami, silnym wewnętrznym imperatywem pracy, rozumiejąc, że przyszli „po coś”.

Dwie z badanych osób stwierdziły, że nie miały konkretnych oczekiwań wobec grupy, skupiając się przede wszystkim na sprawnym realizowaniu zadań. Opinie na temat grup uczestników po zakończeniu zajęć są jednak bardzo dobre głównie przez poziom zaangażowania i odwagę. Jedna z prowadzących miała oczekiwanie, aby „zainspirować [uczestników] do tego, żeby [znaleźli] swoją formę wyrażania” (P1), co zostało w pełni zaspokojone; wykonano „przepiękne etiudy” poruszające poważne tematy.

Prowadzący również zgodnie stwierdzili, że współpraca z nauczycielami może pozytywnie wpłynąć na ich pracę zawodową. Praca z zaangażowaną grupą stymuluje prowadzącego do postarania się, by przełożyć swoje doświadczenie na potrzeby odbiorców. Wysokie zaangażowanie grupy wpływa na rozwój osoby prowadzącej. Poza tym skuteczność współpracy z nauczycielami utwierdza nie tylko w przekonaniu o wykorzystywaniu odpowiednich technik w tej grupie, ale również pośrednio potwierdza wartość pracy z młodzieżą, którą wykonują badani prowadzący – albo ułatwia tę pracę. Kontakt z nauczycielami pozwala również więcej dowiedzieć się na temat potrzeb i oczekiwań młodzieży. Odpowiednio wyekwipowani w kompetencje nauczyciele pomagają młodzieży oswoić się z teatrem i wzbudzić zainteresowanie spektaklami, co w dłuższej perspektywie działa na korzyść Teatru jako instytucji oraz pracujących tam osób.

Wywiady dotyczyły także specyfiki pracy z nauczycielami w formule warsztatowej. Zdaniem badanych największą jej zaletą jest możliwość praktycznej wymiany doświadczeń, możliwości bezpośredniego porozumienia oraz skutkująca tym humanizacja zawodów, zarówno aktora, jak i nauczyciela. Obie strony pozwalają rozpoznać się nawzajem jako ludzie, którzy wykonują określone zawody, ale mają jednocześnie

swoje mocne i słabe strony, zainteresowania, dylematy. Forma warsztatowa daje ponadto możliwość „poczuć i znaleźć się w danej sytuacji” i „przepuścić przez siebie” (P4) ćwiczenia, dzięki czemu zdobyta wiedza jest lepiej zapamiętana i można ją następnie powtórzyć w pracy z dziećmi i młodzieżą.

Taka formuła pracy przynosi jednak również pewne trudności i bariery. Zdaniem badanych mogą być one związane przede wszystkim z przygotowaniem prowadzących do pracy oraz oporami psychicznymi uczestników. Tę pierwszą z barier można rozumieć przede wszystkim jako czasochłonny i obciążający psychicznie proces przygotowania zajęć w taki sposób, który będzie jednocześnie pożyteczny, jak i interesujący, atrakcyjny dla uczestników. Opór uczestników wiąże się natomiast przede wszystkim z przywiązaniem niektórych osób do utartych kanonów, wypracowanych wcześniej ścieżek działania i wyobrażeń, wobec czego pewien wysiłek podczas zajęć musi być skierowany na otwieranie nauczycieli na nowe, inne pomysły (P1). Chociaż w tegorocznej edycji nie było to dużym problemem, zauważano, że problemem może być (lub bywało w przeszłości) uzyskiwanie swobody w grupie i niwelowanie poczucia onieśmienia czy wstydu, co wydłuża czas pracy i ogranicza osiągnięte efekty.

Mówiąc szerzej o działaniach teatralnych nauczycieli z ich uczniami, wszyscy prowadzący pozostawali zgodni co do tego, że nauczyciele potrzebują szczególnego przygotowania, umiejętności lub kompetencji do prowadzenia działań z zakresu edukacji teatralnej. W rozmowach zwrócono uwagę na kilka newralgicznych elementów:

- Nauczyciele powinni być uczeni przede wszystkim brania odpowiedzialności za otwarcie uczniów na teatr. Wymagana jest przy tym wrażliwość na uczniów, aby nie pozostali oni z poczuciem skrzywdzenia lub wykorzystania na scenie.
- Nauczyciele powinni przekonywać uczniów, że granie jest aktem twórczym.
- Wskazane jest przy tym również wyczucie smaku i stylu, choć jedna z prowadzących uważa, że można to także zastąpić chęciami, bo teatr jest zajęciem dla każdego.

Prowadzący są przekonani, że warsztaty umożliwiają pozyskanie tych umiejętności i takiej wrażliwości.

W dalszej kolejności prowadzący pytani byli o plany realizacji warsztatów w przyszłości. Trzy z badanych osób wyraziły chęć dalszego prowadzenia zajęć, jeśli tylko zostaną zaproszone. Czwarta z badanych zwróciła

uwagę, że przygotowanie i prowadzenie warsztatów było dla niej kosztownym emocjonalnie przedsięwzięciem i zastanawia się nad zasadnością kontynuowania zajęć. Pomimo obciążeń pozostaje w niej jednak chęć dalszego przekazywania wiedzy, tym bardziej, że rozpoznaje swój potencjał jako instruktorki.

Wśród motywacji do dalszego prowadzenia warsztatów badane osoby wskazują na rozwój osobisty i zawodowy. Prowadzenie zajęć mobilizuje mianowicie do „przypatrzenia się, przeanalizowania swojej działalności” (P1), uporządkowania własnej wiedzy, poszukiwania nowych rozwiązań, umacnia też w przekonaniu, że zostanie aktorem było najlepszym wyborem. Dla niektórych badanych mobilizujące jest również poczucie swoistej misji. Na przykład nauczanie technik poznawania emocji poprzez ciało, ruch sceniczny, które w czasie warsztatów opanują nauczyciele, a za ich pośrednictwem również uczniowie, jest w istocie upowszechnianiem kompetencji użytecznych w różnych sytuacjach i kontekstach.

Półowa badanych osób prowadzących nie czuje potrzeby pogłębiania własnej wiedzy w zakresie samej metodyki prowadzenia warsztatów dla nauczycieli. Rozmówczynie uważają, że już potrafią to robić i mają wystarczającą wiedzę, aby skutecznie realizować to zadanie. Pozostałe badane widzą natomiast potrzebę poszerzenia wiedzy tematycznej i kontekstowej, aby uatrakcyjnić i wzbogacić ofertę warsztatów. Podczas wywiadów pojawiły się na przykład pomysły warsztatów z psychologiem lub z zakresu komunikacji interpersonalnej, które mogłyby rozwinąć kompetencje prowadzących.

Wszyscy prowadzący mają nadzieję lub są przekonani, że udział w warsztatach wpłynie na dalszy wzrost zainteresowania nauczycieli ofertą spektakli Teatru Dramatycznego. Rozpoznano zarówno efekt krótkoterminowy – w jednej z grup „bardzo dużo osób [...] poszło na spektakl, który akurat w sobotę graliśmy” (P2) – jak i długoterminowy. Ten drugi polega na wytwarzaniu się i umacnianiu relacji pomiędzy nauczycielami i aktorami, co przekłada się również na wzrost zainteresowania spektaklami, które wystawiają. W ten sposób nauczyciele mogą przyjrzeć się, w jaki sposób techniki, o których mowa jest na zajęciach, przekładają się na pracę zawodowych aktorów. Warsztaty przybliżają też instytucję nauczycielom, którzy „mogą mieć wpływ na to, co dzieciaki widzą” (P2) i mają większą świadomość wyboru. To może skłonić nauczycieli do świadomego zapoznania się z ofertą repertuarową zamiast wybierania przypadkowych tytułów, dopasowanych jedynie do dostępnych terminów.

Wnioski z badania ilościowego CAWI

- Grupa osób badanych była w dużej mierze homogeniczna. W jej skład weszły prawie same kobiety, w dużej mierze pracujące w przedszkolach i szkołach podstawowych w Białymstoku i najbliższej okolicy.
- Podstawowymi źródłami wiedzy badanych o ofercie warsztatowej Teatru Dramatycznego są informacje przekazywane w Internecie, przede wszystkim strona WWW Teatru oraz portal Facebook, jak również informacje pozyskiwane od znajomych. Inne źródła wiedzy, w tym tradycyjne media masowe, takie jak prasa, radio czy telewizja, nie są tu aż tak istotne. Rola informacji przekazywanych od znajomych, która jest istotna kolejny rok z rzędu, pokazuje, że wokół warsztatów tworzy się pewnego rodzaju społeczność, a uczestnicy również dbają o przekazywanie swoim znajomym informacji na ten temat.
- Wszystkie warsztaty prowadzone w tegorocznej edycji projektu zostały ocenione przez osoby badane dobrze w każdym z badanych aspektów merytorycznych i organizacyjnych. Odmienne głosy pojawiały się sporadycznie, najczęściej jako pojedyncze opinie na temat konkretnego aspektu realizacji warsztatu.
- Niemal wszyscy respondenci przyznali, że dzięki warsztatom poziom ich wiedzy i umiejętności wzrósł. Pojedyncze głosy krytyczne kierowane w stronę warsztatów nie oznaczały więc, że były one zupełnie nieskuteczne czy nieprzydatne.
- Większość respondentów (91%) uznało, że jest skłonna do polecenia kolejnych edycji warsztatów innym.
- Badani nauczyciele w większości widzą potencjalny pozytywny wpływ warsztatów na pracę zawodową we wszystkich badanych aspektach. Najbardziej jednoznaczne są rozkłady odpowiedzi w odniesieniu do integracji środowiska nauczycieli, zwiększenia ich pewności siebie, samooceny czy kompetencji związanych z autoprezentacją. Innymi słowy, podkreślano zalety związane z usieciowieniem i wzmocnieniem kompetencji miękkich. Najbardziej zróżnicowane opinie pojawiły się w przypadku pozytywnego wpływu na relacje nauczyciel–rodzic oraz zmniejszania dysproporcji poziomu edukacji pomiędzy wsią a miastem.
- Osoby badane proponowały tematy warsztatów, w których chciałyby wziąć udział w przyszłości. Obszary tematyczne były bardzo zróżnicowane i obejmowały propozycje takie jak: dykcja, emisja głosu; ćwiczenia

aktorskie, ruch sceniczny; scenografia, warsztaty plastyczne; tworzenie scenariuszy; wykorzystanie teatru w terapii; charakteryzacja; warsztaty na temat konkretnych form teatru, np. lalkowego, improwizowanego, radiowego, ulicznego, clowningu itd.; radzenie sobie ze stresem i treścią podczas występów; umiejętności autoprezentacji, budowanie pewności siebie; warsztaty kreatywne; kompleksowe tworzenie spektakli w warunkach szkolnych; warsztaty międzypokoleniowe.

Wnioski z indywidualnych wywiadów pogłębionych (TDI)

Nauczyciele

- Większość badanych deklarowała, że ma doświadczenie w zakresie edukacji teatralnej. W praktyce realizują one działania z zakresu edukacji teatralnej poprzez prowadzenie kół teatralnych w szkołach, prowadzenie elementów zajęć teatralnych w ramach edukacji przedszkolnej lub wczesnoszkolnej lub też korzystając z elementów ćwiczeń teatralnych podczas innych zajęć i okoliczności (np. lekcje biologii, apele szkolne).
- Większość badanych brała udział w przynajmniej jednej z wcześniejszych edycji warsztatów dla nauczycieli. Zajęcia realizowane w poprzednich latach były przez nie oceniane jednoznacznie pozytywnie.
- Wszystkie osoby badane pozytywnie oceniły również obecną edycję warsztatów. Podkreśla się dobrą atmosferę pomiędzy prowadzącymi i uczestnikami oraz w gronie uczestników, co jest dodatkową zachętą do uczestnictwa. Organizacyjna strona warsztatów – terminy, długość trwania, balans pomiędzy teorią i praktyką – wydaje się większości badanych odpowiadać do ich potrzeb, a uwagi nie wpływają negatywnie na ogólny odbiór zajęć.
- Badane osoby wymieniały różnorodne zalety edukacji teatralnej uczniów, z czego być może najistotniejsze są kwestie ogólnorozwojowe i rozwój kompetencji miękkich. Edukacja teatralna wzmacnia psychicznie młodzież, pomaga jej budować poczucie własnej wartości, odwagę, przełamuje tremę i lęk przed byciem ocenianym.
- Badani podkreślają, iż nauczyciele potrzebują odpowiedniego przygotowania do prowadzenia edukacji teatralnej. Przede wszystkim zwracano uwagę na konieczność pozyskiwania przez nauczycieli umiejętności praktycznych, uczenia się na przykładach, w formule warsztatowej, od profesjonalistów zajmujących się teatrem na co dzień.
- Większość rozmówców nie wie nic lub wie niewiele na temat oferty innych szkoleń lub warsztatów skupiających się na podobnej tematyce. Wyjątkami są wypowiedzi poświęcone obecnej lub przeszłej ofercie Podlaskiego Instytutu Kultury.

- Badane osoby deklarowały, że w pracy z uczniami już wykorzystują lub wkrótce będą wykorzystywać wiedzę oraz umiejętności praktyczne wyniesione z tegorocznych warsztatów.
- Wśród proponowanych tematów przyszłych warsztatów wymieniano takie jak: praktyczne ćwiczenia otwierające uczniów, które pomogą im przełamać strach i niechęć do współpracy w grupie; pracę z tekstem źródłowym i przekładanie go na spektakle, np. adaptację twórczości ludowej, dawnych obrzędów; umiejętności aktorskie dla nauczycieli (np. emisja głosu); projektowanie i tworzenie scenografii; kontynuację dotychczasowych tematów (np. nauki tekstu, odgrywanie ról), ponieważ nie zostały one wyczerpane.

Prowadzący

- Większość badanych zadeklarowała doświadczenie w prowadzeniu warsztatów dla nauczycieli, również w poprzednich edycjach projektu. Część badanych ma także doświadczenie w pracy z dziećmi i młodzieżą szkolną.
- W większości wypowiedzi badani podkreślali swoje wcześniejsze doświadczenia z pracy warsztatowej jako główne źródło inspiracji. Mogli opierać się na rozwiązaniach, które – ich zdaniem – wcześniej zostały już sprawdzone.
- Prowadzący zaznaczali, że ich współpraca z nauczycielami podczas projektu układała się bardzo dobrze. Zdaniem badanych postawa grup (przede wszystkim ich ciekawość, otwartość i zaangażowanie) sprawiała, że praca była efektywna, a jednocześnie przyjemna, chociaż pojawił się również głos mówiący o emocjonalnych i czasowych kosztach przygotowania się i realizacji zajęć.
- Badani byli raczej zgodni, że nauczyciele potrzebują szczególnego przygotowania do prowadzenia działań w zakresie edukacji teatralnej uczniów. Właściwie wszyscy badani są zgodni, że warsztaty w ramach projektu *Teatr – Lubię to!* mogą być bardzo pożyteczne w codziennej pracy nauczycieli, a jednocześnie w dłuższej perspektywie działać na korzyść Teatru, czy to poprzez budowanie społeczności nauczycielskiej zainteresowanej repertuarem, czy to – pośrednio – poprzez rozbudzanie talentów i zainteresowań młodego pokolenia.

- W niemal wszystkich wypowiedziach uczestnicy badania wyrażali chęć udziału w kolejnych warsztatach jako prowadzący zajęcia. W jednym przypadku wahanie wiązało się z kosztami emocjonalnymi przygotowania i realizacji zajęć.
- Niemal wszyscy badani uważają, że dzięki warsztatom jest możliwe silniejsze zainteresowanie nauczycieli ofertą Teatru Dramatycznego. Może się to dziać poprzez: lepsze zrozumienie pracy teatru w różnych jego aspektach; omawianie konkretnych przykładów spektakli, wymianę opinii; dobrą atmosferę, budowanie wspólnych relacji.

Rekomendacje

- Rekomendowane jest kontynuowanie projektu w przyjętej formule warsztatowej. Organizacja zajęć oraz ich poziom merytoryczny zostały ocenione jednoznacznie pozytywnie.
- Rekomendowane jest utrzymywanie komunikacji (m.in. drogą mailową) z osobami uczestniczącymi w poprzednich edycjach projektu, ponieważ są one często zainteresowane kontynuowaniem swojego udziału w warsztatach. Przy okazji warsztatów tworzy się swego rodzaju społeczność zainteresowanych nauczycieli, którzy służą jako pośrednie ogniwo pomiędzy instytucją Teatru a dziećmi i młodzieżą.
- Badane wskazywały na zróżnicowane tematy zajęć, na które chciałyby uczęszczać w przyszłości. Rekomendowane jest dokładne przeanalizowanie ich deklarowanych oczekiwań i uwzględnienie ich w przyszłej ofercie. Tym bardziej, że może to być ważne dla poczucia sprawczości oraz identyfikacji z projektem wśród badanych.

Narzędzia badawcze

Poniżej zostaną przedstawione narzędzia badawcze wykorzystane podczas działań ewaluacyjnych związanych z projektem *Teatr – Lubię to! Sezon 6*.

Ankieta CAWI

Ewaluacja warsztatów *Teatr – Lubię to!* (edycja 2025)

Szanowni Państwo,

uprzejmie prosimy o wypełnienie ankiety zawierającej serię pytań na temat warsztatu w ramach projektu *Teatr – Lubię to!*, w którym Pan(i) uczestniczył(a). Zebranie Państwa opinii pozwoli nam na właściwą ewaluację projektu oraz podniesienie jakości warsztatów w przyszłości. Ankieta ma charakter anonimowy, dane z badania będą wykorzystane w zbiorczych opracowaniach statystycznych.

W imieniu zespołu badawczego
dr Maciej Białous

Wstęp

1. Płeć:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Kobieta
- ☐ Mężczyzna
- ☐ Inna odpowiedź

2. Rok urodzenia:

W tym polu można wpisać tylko liczby

Proszę wpisać odpowiedź tutaj

3. Typ placówki oświatowej będącej Pani/Pana podstawowym miejscem pracy:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Przedszkole
- ☐ Szkoła podstawowa
- ☐ Szkoła ponadpodstawowa
- ☐ Inne

4. Lokalizacja Pani/Pana podstawowego miejsca pracy:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Białystok
- ☐ Miasto do 20 km od Białegostoku
- ☐ Miasto od 21 do 50 km od Białegostoku
- ☐ Miasto powyżej 50 km od Białegostoku
- ☐ Wieś do 20 km od Białegostoku
- ☐ Wieś od 21 do 50 km od Białegostoku
- ☐ Wieś powyżej 50 km od Białegostoku

5. Wielkość miejscowości Pani/Pana podstawowego miejsca pracy:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Wieś
- ☐ Miasto poniżej 50 tys. mieszkańców

- ☐ Miasto od 50 do 150 tys. mieszkańców
- ☐ Miasto powyżej 150 tys. mieszkańców

Warsztaty

1. W jakim stopniu warsztaty OGÓLNIE spełniły Pani/Pana oczekiwania?

Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi

- ☐ W pełni
- ☐ W wysokim stopniu
- ☐ W średnim stopniu
- ☐ W niewielkim stopniu
- ☐ W ogóle

2. Proszę o ocenę poszczególnych aspektów pracy osób prowadzących ostatnie warsztaty, w których wziął/wzięła Pan(i) udział:

Proszę wybrać odpowiednią odpowiedź przy każdej pozycji

	Bardzo dobra	Dobra	Średnia	Zła	Bardzo zła
Przygotowanie merytoryczne	☐	☐	☐	☐	☐
Komunikatywność, jasność przekazu	☐	☐	☐	☐	☐
Przydatność przekazywanych informacji dla mojej pracy zawodowej	☐	☐	☐	☐	☐
Umiejętność zainteresowania tematem warsztatów	☐	☐	☐	☐	☐
Nastawienie do uczestników	☐	☐	☐	☐	☐
Używane metody pracy	☐	☐	☐	☐	☐

3. Jak Pan(i) ocenia proporcje pomiędzy poszczególnymi elementami warsztatów?

Proszę wybrać odpowiednią odpowiedź przy każdej pozycji

	Za dużo	W sam raz	Za mało
Część teoretyczna (elementy wykładu)	☐	☐	☐
Dyskusja, wymiana poglądów, pytania i odpowiedzi	☐	☐	☐
Część praktyczna (ćwiczenia, zadania do wykonania itp.)	☐	☐	☐

4. Czy Pani/Pana zdaniem warsztaty trwały:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Zbyt długo
- ☐ Odpowiednio długo
- ☐ Zbyt krótko

5. Czy Pani/Pana zdaniem poziom wiedzy przekazywanej podczas warsztatów był:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Zbyt wysoki
- ☐ Odpowiedni
- ☐ Zbyt niski

6. Jak OGÓLNIE ocenił(a)by Pan(i) organizacyjną stronę warsztatów?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Bardzo dobrze
- ☐ Dobrze
- ☐ Średnio

☐ Źle

☐ Bardzo źle

7. Jak ocenia Pan(i) poszczególne aspekty organizacji warsztatów?

Proszę wybrać odpowiednią odpowiedź przy każdej pozycji

	Bardzo dobrze	Dobrze	Średnio	Źle	Bardzo źle
Dostępność informacji na temat warsztatów					
Sposób rekrutacji na warsztaty					
Godziny organizacji warsztatów					
Długości przerw między kolejnymi częściami warsztatów					
Jasność opisu warsztatów na stronie internetowej Teatru					

8. Jak ocenia Pan(i) przydatność realizowanej tematyki warsztatów dla Pani/Pana codziennej pracy zawodowej?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

☐ Zdecydowanie przydatna

☐ Raczej przydatna

☐ Ani przydatna, ani nieprzydatna

☐ Raczej nieprzydatna

☐ Zdecydowanie nieprzydatna

9. Na podstawie tego, czego dowiedział(a) się Pan(i) na tych warsztatach, na ile był(a)by Pan(i) skłonny(-a) polecać je innym?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

☐ Zdecydowanie skłonny(-a)

☐ Raczej skłonny(-a)

- ☐ Ani tak, ani nie
- ☐ Raczej nieskłonny(-a)
- ☐ Zdecydowanie nieskłonny(-a)

Warsztaty a praca zawodowa

1. Proszę porównać swoją wiedzę oraz umiejętności sprzed warsztatów i po warsztatach. Proszę powiedzieć, czy stan Pani/Pana wiedzy i umiejętności związanych z organizacją przedstawień szkolnych:

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Znacznie wzrósł
- ☐ Trochę wzrósł
- ☐ Nie zmienił się

2. Jak ocenia Pan(i) przydatność organizacji przedstawień szkolnych w Pani/Pana codziennej pracy zawodowej?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Zdecydowanie przydatna
- ☐ Raczej przydatna
- ☐ Ani przydatna, ani nieprzydatna
- ☐ Raczej nieprzydatna
- ☐ Zdecydowanie nieprzydatna

3. Jaką formę warsztatów uważa Pan(i) za najbardziej odpowiednią dla siebie?

Proszę wybrać jedną odpowiedź z poniższych

- ☐ Warsztaty e-learningowe (np. webinaria)
- ☐ Warsztaty tradycyjne (w formie bezpośredniego kontaktu z osobą kształcącą)

- ☐ Warsztaty mieszane, łączące e-learning z formą tradycyjną
- ☐ Inne

4. Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o warsztatach organizowanych przez Teatr Dramatyczny?

Proszę wybrać wszystkie, które pasują

- ☐ Strona internetowa Teatru Dramatycznego
- ☐ Inne strony / portale internetowe
- ☐ Facebook
- ☐ Instagram
- ☐ YouTube
- ☐ Mass media (radio, telewizja, prasa)
- ☐ Znajomi
- ☐ Inne

5. O jakie elementy uzupełnił(a)by Pan(i) warsztaty, w których Pan(i) uczestniczył(a)?

Proszę wpisać odpowiedź tutaj

6. Jakimi tematami warsztatów/szkoleń organizowanych przez Teatr Dramatyczny był(a)by Pan(i) zainteresowany(-a) w przyszłości?

Proszę wpisać odpowiedź tutaj

7. Inne uwagi na temat warsztatów, którymi chciał(a)by Pan(i) się podzielić:

Proszę wpisać odpowiedź tutaj

8. Czy sądzi Pan(i), że udział innych nauczycieli w warsztatach takich jak ten przyczynia się do:
Proszę wybrać odpowiednią odpowiedź przy każdej pozycji

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Poprawy funkcjonowania placówek oświatowych					
Udoskonalenia umiejętności pedagogicznych nauczycieli biorących w nich udział					
Zmniejszenia dysproporcji poziomu edukacji między wsią a miastem					
Podniesienia jakości nauczania w szkołach zawodowych (jeżeli nauczyciele tych szkół uczestniczą w szkoleniu)					
Poprawy relacji nauczyciel–uczeń					
Poprawy relacji nauczyciel–rodzic					
Zwiększenia możliwości awansu zawodowego					
Zwiększenia zdolności autoprezentacyjnych					
Podniesienia samooceny					
Podniesienia ich wiary we własne siły					
Zmniejszenia ryzyka wypalenia zawodowego					
Integracji środowiska nauczycieli					
Zwiększenia wiedzy nauczycieli na temat dostępności wydarzeń kulturalnych					
Uzyskania praktycznych kompetencji w zakresie edukacji kulturalnej					

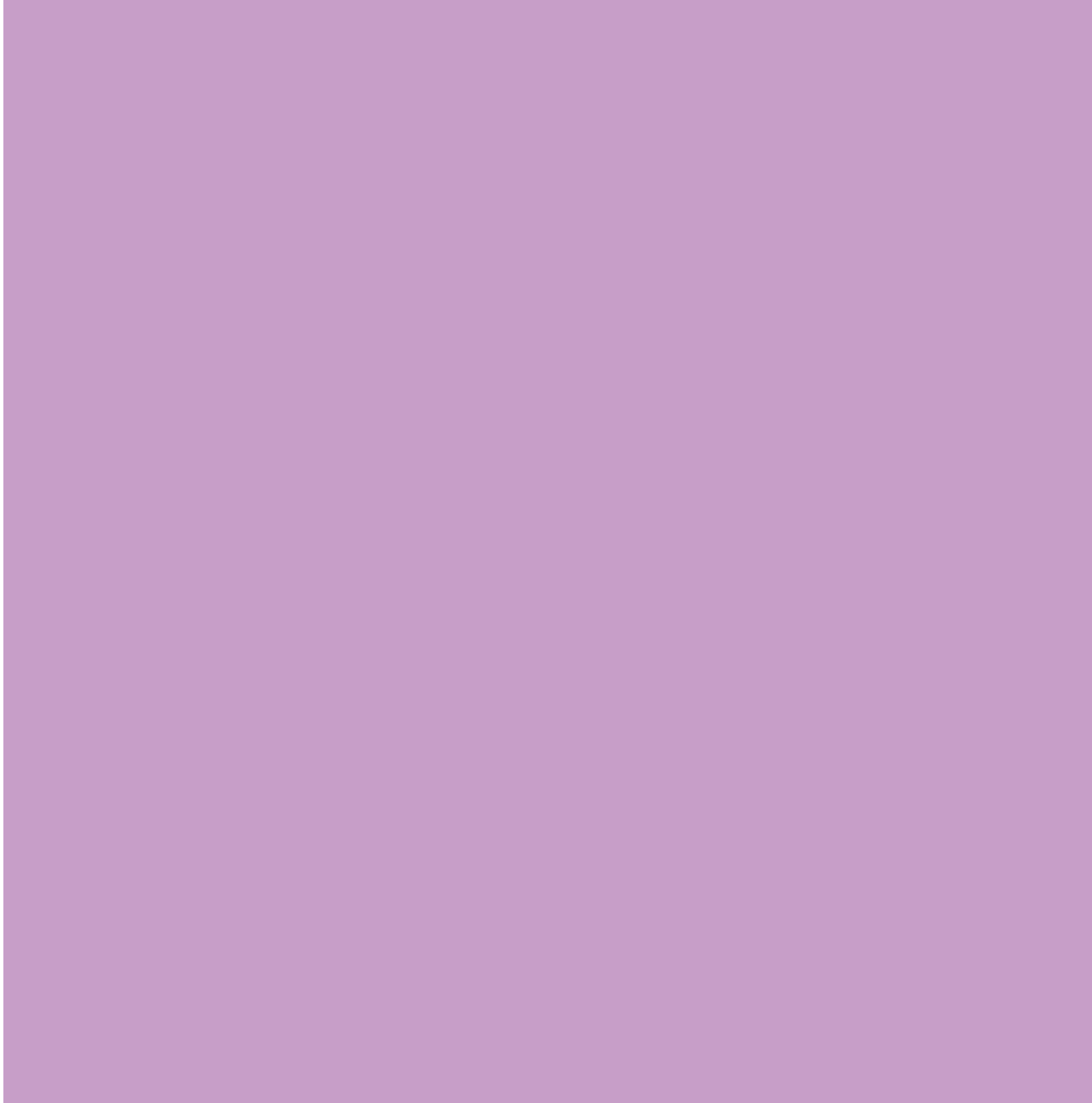
Dziękujemy za udział w badaniu!

TDI z prowadzącymi

Nr	Pytanie
1	Czy ma P. wcześniejsze doświadczenia związane z prowadzeniem warsztatów dla nauczycieli? Jeśli tak, to jakie?
2	W jaki sposób przygotowywał(a) się P. do prowadzenia warsztatów? Co stanowiło dla P. inspirację? Jakie metody pracy uznał(a) P. za najważniejsze? Dlaczego?
3	Jak ocenia P. współpracę z nauczycielami? Jakie miał(a) P. oczekiwania wobec warsztatów? Czy zostały one zaspokojone, czy też nie?
4	Jak P. sądzi, czy współpraca z nauczycielami podczas warsztatów wpłynęła lub może wpłynąć w przyszłości na P. pracę? Jeśli tak, to w jaki sposób? Jeśli nie, to dlaczego?
5	Jakie są P. zdaniem najważniejsze zalety edukacji nauczycieli w formie warsztatowej?
6	Jakie największe bariery oraz trudności wiąże się P. zdaniem z edukacją nauczycieli w formie warsztatowej?
7	Czy nauczyciele potrzebują szczególnego przygotowania (umiejętności, kompetencji) do prowadzenia działań w zakresie edukacji teatralnej uczniów? Dlaczego P. tak uważa? Czy uważa P., że udział w tych warsztatach umożliwi uzyskanie przez nauczycieli takich umiejętności?
8	Czy w przyszłości planuje P. udział jako prowadzący(-a) zajęcia w kolejnych warsztatach dla nauczycieli? Jeśli tak, to dlaczego? Jeśli nie, to dlaczego? Czy P. zdaniem prowadzenie takich zajęć w przyszłości będzie wymagało od P. dodatkowych przygotowań? Jakich?
9	Czy czuje P. potrzebę pogłębiania swojej wiedzy i umiejętności w zakresie prowadzenia warsztatów dla nauczycieli? W jakim zakresie? Jeśli nie, to dlaczego?
10	Czy uważa P., że udział w warsztatach wpłynie na wzrost zainteresowania nauczycieli ofertą Teatru Dramatycznego (ofertą spektakli), czy też nie? <i>Jeśli odp. negatywna: dlaczego nie?</i> <i>Jeśli odp. pozytywna: dlaczego tak?</i>
11	Płeć
12	Wiek

TDI z nauczycielami

Nr	Pytanie
1	Czy brał(a) P. udział we wcześniejszych edycjach warsztatów dla nauczycieli organizowanych przez Teatr Dramatyczny w Białymstoku? Jeśli tak, to w których i jak ocenia P. wcześniejsze edycje warsztatów?
2	Jak ocenia P. obecną edycję warsztatów? Czy odpowiada P., czy też nie, obecna forma warsztatów? Jak ocenia P. dostępne tematy warsztatów? Jak ocenia P. osoby prowadzące warsztaty w tej edycji? Jakie miał(a) P. oczekiwania wobec obecnych warsztatów? Czy zostały one zaspokojone, czy też nie?
3	Jakie są P. dotychczasowe doświadczenia z edukacją teatralną uczniów? <i>Jeśli nauczyciel ma doświadczenie:</i> Jak się ona odbywała? Jakie metody pracy stosuje P. najczęściej? (Np. rozmowy o spektaklu, wspólne oglądanie spektakli lub zapisów wideo, warsztaty, praca w kółku teatralnym). Skąd P. czerpie inspiracje? Z uczniami w jakim wieku zazwyczaj P. pracuje? Czy P. zdaniem mają oni jakieś szczególne potrzeby lub oczekiwania związane z edukacją teatralną?
4	Jakie są P. zdaniem najważniejsze zalety edukacji teatralnej uczniów?
5	Jakie największe bariery oraz trudności wiążą się P. zdaniem z edukacją teatralną uczniów?
6	Czy nauczyciele potrzebują szczególnego przygotowania (umiejętności, kompetencji) do prowadzenia działań w zakresie edukacji teatralnej uczniów? Dlaczego P. tak uważa? Czy łatwo jest zdobyć takie umiejętności?
7	Czy zetknął/zetknęła się P. z ofertą szkoleń podobnych do tych organizowanych przez Teatr Dramatyczny w Białymstoku? Jeśli tak, czy mógłby/mogłaby P. o tym opowiedzieć? Czy brał(a) P. w nich udział? Czy można je ze sobą porównać?
8	Czy wykorzystał(a) P. już wiedzę wyniesioną z warsztatów w Teatrze Dramatycznym w pracy zawodowej? Proszę o tym opowiedzieć. Jeśli nie, czy ma P. plany wykorzystać ją w najbliższym czasie? W jaki sposób?
9	Czy czuje P. potrzebę dalszego pogłębiania swojej wiedzy i umiejętności w zakresie edukacji teatralnej? W jakim zakresie? Czy uważa P., że Teatr Dramatyczny jest w stanie zapewnić P. zdobycie takiej wiedzy lub umiejętności?
10	Jaka tematyka kolejnych warsztatów byłaby dla P. interesująca? Jaka forma warsztatów jest według P. najbardziej efektywna?
11	Czy udział w warsztatach wpłynął na wzrost P. zainteresowania ofertą Teatru Dramatycznego (ofertą spektakli), czy też nie? <i>Jeśli odp. negatywna:</i> dlaczego nie? <i>Jeśli odp. pozytywna:</i> dlaczego tak?
12	Jakiego typu oferta Teatru Dramatycznego dla uczniów jest P. zdaniem potrzebna? W jakich wydarzeniach chciał(a)by P. brać udział z uczniami? Jakie spektakle chciał(a)by P. obejrzeć?
13	Płeć
14	Wiek
15	Nazwa i wielkość miejscowości, w której P. pracuje (1 – wieś, 2 – miasto: małe, średnie, duże)

Autor raportu:

dr Maciej Białous

Koncepcja projektu *Teatr – Lubię to! Sezon 6*: Julita Stepaniuk

Koordinacja projektu *Teatr – Lubię to! Sezon 6*: Aneta Peszko

Redakcja i korekta:

Anna Łuszyńska

Opracowanie graficzne i skład:

Kamil Banach, Agnieszka Popek-Banach

Publikacja powstała w ramach projektu *Teatr – Lubię to! Sezon 6*.

ISBN 978-83-959242-9-3

Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku

ul. Elektryczna 12

15-080 Białystok

dramatyczny.pl

edukacja@dramatyczny.pl

© Teatr Dramatyczny im. Aleksandra Węgierki w Białymstoku

Białystok 2025

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego

**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

Dofinansowano z budżetu Województwa Podlaskiego

Patronat
honorowy:

Wydział Socjologii,
Uniwersytet w Białymstoku

Wydział socjologii
Uniwersytet w Białymstoku

